

73. Fransa ve Türkiye'nin okkültürlölük yaklaşımları

Melis AYCAN¹

Rıfat GÜNDAY²

APA: Aycan, M. & Günday, R. (2023). Fransa ve Türkiye'nin okkültürlölük yaklaşımları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (36), 1241-1253. DOI: 10.29000/rumelide.1369158.

Öz

Bu çalışmanın temel amacı Avrupa'nın iki büyük ulus devleti olan Fransa ve Türkiye'nin okkültürlölük politikalarını karşılaştırmalı olarak araştırmaktır. Kültür toplumların geçmişi açısından olduğu kadar geleceklere açısından da önemli rol oynamaktadır. Zira kültür bir devletin kodlarını oluşturun en önemli yapı taşlarındandır. 1970'li yıllardan sonra okkültürlölük olgusu Batı'da önce Kuzey Amerika ardından Avrupa devletlerinde gündeme gelmiştir. okkültürlölük durumu farklı boyutlarda ele alınabilmekle birlikte temelde iki açıdan değerlendirmek mümkündür. Birincisi yaygın olarak bütün toplumlar için geçerli sayılabilecek bir durum olan, aynı toplum içinde bölgesel farklılıklar veya çeşitli grup farklılıklarına dayalı kültürel çeşitliliktir. Bu tür kültürel çeşitlilik toplumların sosyal yaşamında doğal olarak varlıklarını göstermektedir. İkincisi ise etnik ve dini inanç ayırımına dayalı, siyasal ve ideolojik hedefler doğrultusunda şekillenen ve nihayetinde özerklik taleplerine kadar varabilen okkültürlölüktür, bu kavram aynı zamanda okkültürcölük olarak da adlandırılabilir. Bunun dışında özellikle liberal okkültürlölükten de söz edilmektedir. Liberal okkültürlölük, toplumsal gruplardan ziyade bireysel farklılıklar üzerine odaklanılmasını önceleyen bir okkültürlölük tanımlamasıdır. Üniter ulus devletleri olan Fransa ve Türkiye daha çok bölgesel farklılıklar veya etnik köken farkına dayalı sosyal yaşamda görünür olan okkültürlölük olgusunu kabul ederken, siyasal ve ideolojik amaçlı okkültürlölüğu, ulusal kültür ve ulusun bütünlüğu açısından tehlikeli bulduklarından reddetmektedirler. Bununla birlikte Fransa birey temelli her türlü okkültürlölüğe özgürlükler temelinde yaklaşıp hoğgörölle karşılarken, Türkiye birey temelli bazı okkültürlölük durumlarını kabul etmemektedir.

Anahtar kelimeler: Kültür, okkültürlölük, ulusal kültür, ulusal bütünlük, ulus-devlet

Multiculturalism approaches of France and Turkey

Abstract

The main purpose of this study is to comparatively analyses the multiculturalism policies of France and Turkey, two major nation states of Europe. Culture plays an important role in terms of the past as well as the future of societies. Because culture is one of the most important components that constitute the codes of a state. After the 1970s, the phenomenon of multiculturalism emerged in the West, first in North America and then in European states. Multiculturalism has different dimensions, but it can be analyzed from two perspectives. The first is cultural diversity based on regional differences or various group differences within the same society, which is a situation that can be

¹ YL Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Samsun, Türkiye), melisaycan66@gmail.com, 0009-0009-3522-8797 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 31.07.2023-kabul tarihi: 20.10.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1369158]

² Prof. Dr. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Faköltesi, Yabancı Diller Eğitim Bölümü, Fransız Dili Eğitim (Samsun, Türkiye), rgunday@omu.edu.tr, 0000-0001-8356-5098

widely considered to apply to all societies. Such cultural diversity naturally exists in the social life of societies. The second is multiculturalism, which is based on the distinction between ethnic and religious beliefs, is shaped in line with political and ideological goals, and may ultimately lead to demands for autonomy, this concept can also be called multiculturalism. Apart from this, especially liberal multiculturalism is also mentioned. Liberal multiculturalism is a definition of multiculturalism that prioritizes the focus on individual differences rather than social groups. While France and Turkey, as unitary nation states, accept the phenomenon of multiculturalism, which is more visible in social life based on regional differences or ethnicity differences, they reject multiculturalism for political and ideological purposes, as they consider it dangerous for national culture and the integrity of the nation. However, while France approaches and tolerates all kinds of individual-based multiculturalism on the basis of freedoms, Turkey does not accept some individual-based multiculturalism.

Keywords: Culture, multiculturalism, national culture, national integrity, nation-state

1. Giriş

Kültür ve dil insanın var olduğu günden itibaren ürettiği ve insanlığın gelişimi açısından birbirinden ayrı düşünülemeyen en önemli iki yapı taşıdır. Kültür, birey ve toplumun yaşamına dair maddi ve manevi her şeyi kapsamaktadır. Kültür bir toplumun aynadaki yansıması olarak da kabul edilebilir. Kültürün en önemli işlevi toplumu bütünleştiren bir olgu olmasıdır. Bu nedenle kültür, ulus-devlet açısından adeta kutsanan bir değere sahiptir.

Kültür sözcüğünün kökeni araştırıldığında Latince “colere” fiilinden geldiği ve toprağı işlemek, ekip-biçmek ve yetiştirmek anlamlarında kullanıldığı görülmektedir (Çüçen, 2005:111; Williams, 2005:106-107; Oğuz, 2011:125). Bu fiilden türetilen latince “cultura” kavramı, ilk kez romalılar tarafından tarımsal etkinlikleri nitelemekte kullanılmıştır. 16. yüzyıldan itibaren ise kavramın anlamı insan gelişimini de içine alacak biçimde genişlemiştir (Oğuz, 2011: 125-126). Aydınlanma Çağında kültür kavramı ilk olarak Voltaire tarafından, insan zekâsının oluşumu, gelişimi, geliştirilmesi, yüceltilmesi anlamında kullanıldığına tanık olunmuştur (Güvenç (2002:96; akt. Oğuz, 2011:126).

Özellikle 18. yüzyıldan itibaren kültür kavramı toplum yaşamının bir parçası olarak öne çıkmıştır. İtalyanca ve İspanyolca “cultura”, Fransızca ve İngilizcede “culture”, şeklinde yer alan kavram günümüzde çok daha geniş bir anlam alanına sahiptir. Sözcük Türkçede Fransızca telaffuzundaki şekliyle “kültür” olarak adlandırılmıştır. Kültür sözcüğünün öz Türkçe karşılığı ise “ekin” dir, ancak gerek kamusal alanda gerekse sosyal yaşamda Fransızcadan dilimize geçmiş olan “kültür” sözcüğü yaygın olarak kullanılmaktadır. Sosyal yaşamdan ziraata, felsefeden antropolojiye birçok alanda var olan bir kavramdır.

Ulusal ve uluslararası kaynaklar incelendiğinde kültürün farklı tanımlarına rastlamak mümkündür. Fransızca Larousse (<https://www.larousse.fr>) sözlüğünde kültür sözcüğünün üç farklı tanımına bakıldığında: 1) Entelektüel etkinliklerle zihnin zenginleştirilmesi, 2) Belli bir alanda bilgi birikimi, 3) Bir etnik grubu veya bir ulusu, bir uygarlığı, başka bir grup veya ulustan ayıran bir dizi maddi ve ideolojik fenomen şeklindedir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde (<https://sozluk.gov.tr>) yer alan ilk üç tanımın ise 1) Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin, 2) Bir topluma veya halk grubuna özgü düşünce ve sanat

eserlerinin bütünü, 3) Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi şeklinde olduğu görülmektedir. Tanımlarda dikkat çeken önemli ortak nokta kültürün belirli bir gruba, ulusa veya yere özgü nitelikler içermesidir.

Taylor'ın tanımına (1958:269) göre kültür "toplumun bir üyesi olarak insanoğlunun sahip olduğu ahlak, inançlar, bilgi, sanat, gelenekler vb. alışkanlıkları ve becerilerini kapsayan bir bütün"dür. Gökalp'e (1975: 27) göre de kültür "bir milletin dinî, ahlaki, akli, estetik, lisani, iktisadi ve fennî hayatlarının ahenkli bir bütünüdür." Haviland (2002:65) ise kültürü "paylaşılan idealler, değerler ve davranış standartları" olarak tanımlamaktadır. Turan'a gelince, o kültürü "bir halkın yaşama tarzıdır" (1994: 36) şeklinde özetlemektedir. Sosyal antropologlara göre de kültür, bilgi, inanç, gelenek, ahlak ve sanat gibi öğrenilmiş yapıları içermektedir (Marshall, 2003: 442). Taylor'ın tanımında kültüre daha çok bireysel bağlamda vurguda bulunulurken diğer tanımlarda toplumsal bağlama dikkat çekilmektedir. Yapılan tanımlarda kültürün kapsam alanının ve kültüre bakış açılarının oldukça geniş olduğu görülmektedir.

Kültür kelimesinin önüne çok (multi) ön takısının eklenmesiyle oluşan çokkültürlülük (multiculturalism) kavramı ve olgusu batı toplumlarında yeni ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası yaratılmış bir kavramdır. Larousse (<https://www.larousse.fr>) sözlüğünde çokkültürlülük (multiculturalisme) kavramının tanımları şu şekildedir: 1) Genellikle proaktif bir politika tarafından teşvik edilen çeşitli kültürlerin bir arada var olması. 2) Kültürel azınlıklara belirli hakların tanınmasını sağlama istekliliği. 3) Azınlıklar (etnik, kültürel vb.) konusunda yönetici beyaz tabakaların kültürel hegemonyasına meydan okuyan ve azınlıkların tam olarak tanınmasını savunan Amerikan düşünce akımı. Çüçen'e (2005:115) göre çokkültürlülük yerel, ulusal ve evrensel kültürlerin bir arada bulunmasına denilmektedir.

Çokkültürlülüğü farklı düzey ve şekillerde değerlendirenler de bulunmaktadır. Doytcheva, (2005:16-17) çokkültürlülüğü üç düzeyde ele almaktadır: "İlk tahlil düzeyinde, çokkültürlülüğün, farklı sosyal çevrelerden, dinî inançlardan, etnik kökenlerden veya milliyetlerden gelen bireylerin oluşturduğu çağdaş toplumların bir özelliğini belirttiği" düşüncesindedir. İlk düzeyde çokkültürlülük birey odaklı değerlendirilmektedir. "İkinci tahlil düzeyinde, çokkültürlülük dikkatimizi kültürel farklılıkların toplumsal örgütlenmesine çeker." İkinci düzeyde çokkültürlülük belli bir grubu kapsamaktadır. Gruplar için toplumsal düzeyde farklı kültürel talepler söz konusudur. "Üçüncü tahlil düzeyinde, çokkültürlülük bir takım özel aidiyetlerin varlığını ve değerini kabul etmekle kalmayan ayrıca bunları siyasi normlara ve kurumlara kaydetmeyi de öneren belirli bir siyasi programı ifade eder. Böylelikle ideolojik veya toplumsal bir çoğulculuktan normatif ve yapısal bir çoğulculuğa dönüşür." Üçüncü düzey nihai hedefi bağımsızlık olabilen özerklik de dâhil siyasal temelli hakları içeren çokkültürlülüğün öte çokkültürcülük olarak kabul edilebilecek bir boyutu içermektedir. Bu son düzeyde özellikle farklı etnik ve dini gruplar, kültürel farklılıklarının kendilerine öz yönetim hakkı sağlaması gerektiği düşüncesini içinde yaşadıkları toplumda gündeme taşıyabilirler. Farklı kültür, farklı kimlik ve farklı toplum düşüncesinden hareketle farklı ulus kurma şeklinde bir süreç izlenmek istenebilir.

Türkçe alan yazında çokkültürlülük ve çokkültürcülük kavramlarının varlığı dikkat çekmektedir. Zaman zaman birbirinin yerine kullanılan bu kavramlar arasındaki farkı ele aldığımızda, çokkültürlülük kavramının daha kapsayıcı bir nitelik taşıdığı ve toplumların çoğunda var olan doğal durumu yansıttığı, çokkültürcülüğün ise var olan farklılık durumunu siyasi bir hedef doğrultusunda farklılıkların yasal olarak tanınması ve kamuda görünür kılınması talebi olarak değerlendirilebilir. Çelik'e (2008:324) göre, "çokkültürcülük, toplumsal çeşitliliğin belli biçimlerinin yani kolektif kimliklerin kamu alanına siyasi araçlar kullanılarak yansıtılmasını esas alan bir değerler ve uygulamalar bütünüdür ifade etmektedir."

Çokkültürcülük kavram ve olgusundan söz edildiği durumlarda farklı etnik ve inanç gruplarının öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca çokkültürlülük hem bireysel hem de toplumsal boyutta düşünülebilirken, çokkültürcülük sadece kolektif boyuta göndermede bulunan bir kavramdır. Çokkültürlülüğe oranla çokkültürcülük durumuna devletlerin çok daha eleştirel baktıkları ve mesafeli durdukları görülmektedir.

Çokkültürlülük politikaları farklılıklar göstermektedir. Yanık'a (2012:38) göre bir ülkedeki etnik ve kültürel farklılıkları dile getirmek üzere kullanılan çokkültürlülük, Doytcheva' ya (2005:17-18) göre ise siyasal bir proje, Canatan'a (2009:82) göre de ideolojik bir tavidir. Çokkültürlülükle ilgili farklı bakış açıları olduğu gibi toplumların çokkültürlülük ölçütleriyle ilgili de farklı görüşler bulunmaktadır.

Her ne kadar çokkültürlülük denildiğinde çoğu çevreler bu durumu doğrudan farklı etnik grupların bulunduğu toplumla ilişkilendirerek bir değerlendirme ortaya koysa da çokkültürlülüğün sadece çok etnik yapı bir toplum bağlamına indirgenecek kadar dar kapsamlı bir olgu olmadığını vurgulayanlar da bulunmaktadır. Sadece etnik köken, ırk, dil, inanç farklılıkları değil aynı zamanda farklı yaşam felsefesi veya yaşam şekillerini benimsemiş, farklı sınıflara ait olma gibi farklı grup kültürleri de çokkültürlülük çerçevesinde düşünülebilir. Çokkültürlülüğün kültürün önüne "çok" ön ekinin eklenmesiyle oluştuğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda çokkültürlülük kavramının alanı kültür kavramının alanından tamamen bağımsız düşünülemez. Bu görüş Larousse'un ilk tanımındaki çeşitli kültürlerin bir arada var olması anlayışıyla da örtüşmektedir.

Çokkültürlülük ve kültürlerarası iletişim kavramları Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliğinin son dönemde birçok alanı kapsayıcı bir şekilde ele alarak üzerinde durduğu bir konudur. Bu bağlamda Avrupa toplumlarının çokkültürlü toplumlar olduğu, bu durumun bir zenginlik olarak değerlendirildiği vurgulanmaktadır. Avrupa Birliği Temel Haklar Sözleşmesi'nin ön sözünde (2000) kültürel farkların Avrupa'nın ortak ve bölünmez değerlerini oluşturduğu belirtiliyor. Bununla birlikte Avrupa metinlerinde yer verilen çokkültürlülük siyasal olarak ulus devletlerdeki azınlık grupların haklarının tanınması anlamında bir çokkültürlülük olmayıp, daha çok bireysel özgürlüklere saygı çerçevesinde kabul edilmektedir.

Bireysel veya kolektif düzeyde çokkültürlülük durumu bütün toplumları ilgilendiren bir sorun olarak kabul edilebilir. Aslında geçmişten günümüze birçok toplum özünde çokkültürlüdür. Zira "çokkültürlü toplum bünyesinde iki veya daha fazla kültürel topluluğu barındıran bir toplumdur. (...) Çokkültürlü toplum terimi bir olgu olarak kültürel çeşitliliğe işaret eder" (Yanık, 2012:37). Sadece imparatorluklar değil, Türk toplumu ve Fransız toplumu gibi köklü milletlerin oluşturduğu ulus devletler de iç dinamiklerinde geçmişe dayanan çeşitli kültürleri barındırmaktadırlar. Bununla birlikte yaklaşık son yarım asırlık bir dönemde özellikle batı toplumlarına yapılan kitlesel göçler sonucunda kültürel farklılıkların tanınması adına siyasal ve ideolojik amaçlı bir kavram olarak ortaya konulmuştur. Bunun dışında bir de çokkültürlülüğü kültürel farklılıkların toplumda bir çeşitlilik ve zenginlik olarak görülüp hoşgörüle karşılanması anlayışının benimsenmesi olarak değerlendirenler bulunmaktadır.

2. Yöntem

Betimsel analize dayalı bu çalışmada araştırma yöntemlerinden nitel yöntem ve karşılaştırmalı model kullanılmıştır. Karşılaştırmalı model, iki veya daha fazla konuyu veya nesneyi karşılaştırarak benzerlikleri ve farklılıkları belirlemek için kullanılan bir analitik yaklaşımdır. Bu model; karşılaştırma konusu ve ölçütlerin belirlenmesi, veri toplama, benzerliklerin ve farklılıkların belirlenmesi,

karşılaştırma yapısının oluşturulması, analiz ve inceleme sonuçların çıkarılması aşamalarını kapsamaktadır. Farklı dijital ve basılı kaynakların taranmasıyla elde edilen veriler karşılaştırmalı bir Şekilde tartışılmıştır. Araştırmanın evrenini Fransa ve Türkiye'nin okkltrllk yaklaşımları ve politikaları oluşturmaktadır.

3. Bulgular

3.1. Çokkültürlülük, kültürlerarasılık ve kültürlerin etkileşimi

Birbirleriyle iletişim halinde olan birey, grup veya toplumlarda kültürlerin karşılıklı etkileşimi söz konusudur. Zira toplumlar diğer toplumlardan soyutlanmış bir Şekilde ve etkileşimden uzak yaşamamaktalar. Dolayısıyla saf bir kültürden söz etmek oldukça zordur, bir topluluk ya da bir ulusa ait kültür aşlında tek parça olmayıp heterojen bir yapıya sahiptir (Eagleton, 2000: 25). Bu durum okkltrllgn birçok ulusal kültür yapısının özünde var olduğunu göstermektedir. Kültürlerarası iletişim sonucunda başkalarının kültürlerini tanıma, anlama ve onlardan esinlenme olanağı bulunmaktadır. Özellikle son çeyrek yüzyılda kültürlerarası iletişim olgusu Avrupa'da günlük yaşamdan eğitime üzerinde önemle durulan bir araştırma alanı haline gelmiştir.

Çokkültürcülük ideolojisi kültürleri parçalara ayırıp bölme eğilimindedir. Dolayısıyla, kültürleri özelikle etnik gruplara bağlı, dışa kapalı yapısal bütünlükler olarak kabul eder. Çokkültürcülük, kültür kavramını bir etnik grubun mülkiyeti düzeyine indirgediği için dolaylı olarak farklılıkları aşırı ön plana çıkarma riski bulunmaktadır. Bu nedendir ki son dönemde okkltrllk söyleminin yerini kültürlerarasılık söyleminin aldığı grlmektedir. Zira kültürlerarasılık kültürler arasında iletişim ve etkileşimi öngörür (Kaya ve Tarhanlı, 2005:51; elik, 2008:330). Bir başka deyişle "kültürel çeşitlilik, kültürlerarası iletişimi zorunlu kılmaktadır" (Akto, 2018:17). Bu yaklaşım, farklı grup veya topluluklar arasında ayrılık yerine birlikteliği öncelemektedir. Sonuçta kültürlerarası iletişim aynı zamanda doğal olarak ortak kültür oluşturmaya da olanak sağlamaktadır. Kültürlerin etkileşimi kültürlerin gelişmesi ve zenginleşmesine de yol açmıştır.

Önceleri savaşlar, gler, daha sonraki dönemlerde seyahatler nedeniyle birbiriyle etkileşime giren kültürlerin, günümüz bilgi ve iletişim çağında özellikle multimedya araçları ve internet sayesinde sınır tanımaksızın bütün kültürlerin birbiriyle etkileşim içerisinde oldukları söylenebilir. Kuzey Kore gibi dışa tamamen kapalı toplumlar dışında bütün kültürler i içe ya da birbirleriyle iletişim içerisinde.

3.2. Çokkültürcülük politikasının ulusal kültür ve ulus-devletin geleceği açısından sınırları

Farklı kültürlerin birer değer olarak birbirlerine stnlği söz konusu değildir. Başka kültürlere karşı, açık, saygılı ve hoşgörülü olmak erdemli insan olmanın gereği olduğu kadar ağdaş demokratik bir toplum oluşturmanın da gereklerindedir.

İnanç, gelenek ve değer yargıları kültürü oluşturan unsurlar olmakla birlikte kültür en etkili bir Şekilde kendisini toplumsal yaşam biçiminde gösterir. Bu nedenle ulusal bağlamda toplumsal yaşamdaki uyum ve huzur için okkltrllk politikalarının sınırlarını iyi belirlemek gerekmektedir. UNESCO'nun 2 Kasım 2001 yılında yayımlanan Unesco Kültürel eşitlilik Evrensel Bildirgesinin Kültürel çeşitlilikten kültürel çoğulculuğa başlığını taşıyan ikinci maddesinde "giderek çeşitlilik arz eden toplumlarımızda; çoğul, çeşitli ve dinamik kültürel kimliklerinin yanı sıra birlikte yaşamak için de istekli olan insanlar ve gruplar arasında uyumlu bir etkileşim sağlamak esastır. Tüm vatandaşların dâhil edilmesi ve katılımına

dair politikalar; sosyal uyumun, sivil toplumun canlılığının ve barışın garantisidir” (<https://www.unesco.org.tr>) denilmektedir.

Küreselleşme ve postmodernizm çokkültürlülük açısından devletler üzerinde gücünü hissettirmeye çalışsa da ulus devletler toplumsal düzenlemelerini yapılandırırken toplumsal bütünleşme hedefini öncelemek durumundadırlar. Özellikle bireysel özgürlükler bağlamında kişiler kültürel kimliklerini, inançlarını, eğilimlerini, vb. seçme hakkına sahip olabilirler. Ancak bir grup ya da kitle çokkültürlülük adı altında, siyasal haklar kapsamında ulus-devletin siyasal ve kültürel bütünlüğünü sarsacak türden bazı taleplerde bulunduğu devletler kendilerini koruma amaçlı tedbirlere başvurabilmektedirler. 1970-2000 yılları arasında Amerika ve Avrupa’da çokkültürlülük kapsamında yapılan bazı düzenlemelerden İngiltere, Almanya, Hollanda gibi ülkelerin 2000’li yıllardan sonra geri adım attıkları görülmektedir.

Ulus-devlet ve ulusal kültüre karşı bir olgu olarak gelişen ve dayandığı asıl siyasal ve ekonomik gücün Amerika Birleşik Devletleri merkezli olduğu küreselleşme, başta gelişmekte olan ülkeler ve üçüncü dünya ülkeleri üzerinde bir hegemonya kurarak dünyanın Amerikan hâkimiyetiyle yönetildiği tek tip bir toplum olmasına yol açma riski taşımaktadır. Touraine’ e göre küreselleşmenin siyasal açıdan önem arz etmesinin nedeni ekonomik olmaktan çok ideolojiktir. Bu ideoloji, bütün topluluklar üzerinde etkisini gösterecek olan kapitalizm ideolojisidir (2007:37). Bu durumda sadece yerel ya da grup kültürleri değil ulusal kültürlerin de varlığı tehdit altındadır. Çokkültürlülük hedefiyle çıkarılan yolculuk tek kültürlü bir toplumsal yapıya evrilmeye son bulabilir.

Çokkültürlülüğü savunanların yanında özellikle çokkültürcülük politikalarının ulusal bütünlüğe zarar vereceğini düşünerek eştirenler de oldukça fazladır. Başbay ve Bektaş’a (2009:34) göre “çokkültürlü toplum modelini belirleyen, nüfusun farklı etnik kökenlerden gelen kişilerden oluşması değil, bu kişiler arasındaki toplumsal ilişkilerin belirli bir özgün çerçevede düzenlenmesidir.” Taylor (1996:72) çokkültürlülük bağlamında bir toplumda farklı kültürlerin siyasal olarak da tanınması yaklaşımını benimser. Eşit olarak tanınmanın ileri demokrasiye sahip toplumlar için önemli olduğu görüşündedir ve farklı kültürlerin topluma canlılık kazandıracağı düşüncesindedir. “Taylor’un düşünceleri çokkültürcülüğün zeminini oluşturacak niteliktedir.” (Çelik, 2008:324). Zira çok kültürlülüğün siyasal olarak da tanınması çokkültürlülükten çok çokkültürcülük olarak değerlendirilebilir. Ulus-devlet sınırları içerisinde farklı kültürlerin bir bütün olarak bir arada yaşaması herhangi bir sorun oluşturmazken, siyasal amaçlı çokkültürlülük politikaları ulusal yapıya zarar verebilmektedir.

Yalçın (2002; Akt. Başbay ve Bektaş, 2009:34) çokkültürcü politikalara karşı çıkanların, çokkültürlülüğün aşında birleştirici değil, tam tersine parçalayıcı etkisine dikkat çektiklerini dile getirmektedir. Çokkültürcülük politikalarını savunanların genelde amaçları birlikte yaşadıkları ulustan farklı olduklarını ve o ulusun bir parçası olmadıklarını vurgulamaktır. Çokkültürlülük karşıtlarına göre, söz konusu politika, insanları bir ulus olarak birleştirmek yerine, farklı gruplar çerçevesinde tanımlayarak bölmektedir.

Çokkültürlülük veya çokkültürcülüğün ulusal devletlerin demokrasi, toplumsal uyum ve ulusal bütünleşme bağlamında sorunlarını kökten çözebileceğini düşünmek gerçeklikten uzak gözükmektedir. Bununla birlikte ulus-devlet, toplum içerisinde yer alan tüm grupları kucaklayıcı ve bütünleştirici politikalar izleyebilir. Devletlerin farklı grupların kültürlerine saygı duymakla birlikte bunları genel ulusal kültür bütünlüğü içerisinde değerlendirip toplumda kültürel uyuma yönelik bütünleştirici bir politika izlemesi daha sağlıklı bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Bu çerçevede düşünüldüğünde büyük ulusların çoğu için homojen yapıya dayalı bir kültürden söz etmek olanaksızdır. Bütün büyük ulus kültürlerin iç çoğulcu bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Farklı etkenlere bağlı olarak şekillenmiş doğal bir çokkültürlülük mevcuttur.

3.3. Fransa'da çokkültürlülük

Avrupa'daki köklü devletlerden birisi olan Fransa aynı zamanda ulus-devlet modelinin de ilk geliştiği toplum olarak kabul görmektedir. 1789 Fransız İhtilali sonrası ulus-devletler oluşmaya başlamıştır. Fransa'da Fransız İhtilaliyle birlikte etnik köken ve ırk ayrımı yapılmaksızın kendi isteğiyle Fransız vatandaşı olduğunu kabul eden herkes Fransız milletinin bir üyesiydi (Yanık, 2012:188). Fransa hem siyasal hem de kültürel bağlamda üniter devlet yapısının güçlü olduğu bir ülkedir.

Fransa, uzun süre "Fransızlık" kavramını vurgulayan bir entegrasyon politikası izlemiştir. Bu politika, göçmenlerin Fransız kültürünü benimsemesini ve entegrasyonunu teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Fransa'da "ulusal kimlik" ön planda tutulurken, etnik ve dini kimliklerin ön plana çıkarılması eleştirilmektedir. Fransız ulusu dışında ülkede bir azınlık veya farklı topluluğun varlığını tanınmamaktadır. Oysa Fransa'nın iç dinamiklerine bakıldığında Fransız halkı dışında Oksidanlar, Normandiyalılar, Bretonlar gibi Fransız kökenli olmayan önemli bir nüfus farklı iç azınlık gruplarını oluşturmaktadır. Ancak bu gruplar azınlık olarak tanınmayıp Fransız ulusunun bir parçası olarak kabul edilmektedir. Üniter devlet yapısına dayalı bir Cumhuriyet olan Fransa, siyasal açıdan ve azınlık grupları bağlamında çoğulcu kültür ya da çokkültürlülüğe karşıdır. "Fransa'da çokkültürlülük ne geniş bir kitleye hitap etmekte ne de olumlu karşılanmaktadır. Kültürel farklılığın kurumsal olarak tanınmasının Fransız toplumunun tarihî değerlerine ters düştüğü düşünülmektedir. Çokkültürlülük çoğu kez, cumhuriyet geleneğine yabancı, "cemaatçi" ve "ayrılıkçı" bir vizyona sahip bir Anglosakson icadı olarak görülüyor" (Doytcheva, 2005:13). Böyle bir oluşumu kabul etmenin ülkenin bütünlüğünü tehlikeye sokacağı düşününcesi hâkimdir.

Bu iç grupların dışında II. Dünya Savaşından sonra başta Cezayir, Tunus ve Fas'tan göç eden Müslüman azınlık olmak üzere Fransız sömürülerinden gelen Afrikalıların Fransa'daki nüfusu da azımsanmayacak düzeydedir. Bunların yanında Deniz Aşırı Fransız sömürülerinden Fransa'ya göç edenler de bulunmaktadır. Ayrıca Fransa Avrupa ülkeleri ve Türkiye gibi ülkelerden göçmen işçiler kabul eden bir ülkedir. 67 milyonluk bir nüfusa sahip Fransa'nın nüfusunun yaklaşık %10'nu göçmenlerden oluşmaktadır. Bununla birlikte bazı ülkelerin aksine Fransa kitleler halinde göçmen kabul eden bir ülke değildir. Bu durum dikkate alındığında Fransa'nın gerçekte çokkültürlü bir toplum olduğu izlenimi doğmaktadır. Ancak özellikle siyasal çokkültürlülük Fransa tarafından kesinlikle reddedilmektedir. Kamusal alanda "Fransa Cumhuriyeti, tüm etnik ve dinsel bağlılıkları süresiz olarak yasadışı ilan etmiş gibidir" (Baumann, 2010:55). Kamusal alanda çokkültürlülüğün varlığından söz etmek oldukça güçtür. Zira siyasal anlamda çokkültürlülüğün tanınmasının ulus toplum anlayışına, toplumsal uyum ve bütünleşmeye, bir başka deyişle ulusal kültürün oluşmasına ve varlığına zarar vereceği düşünülmektedir. Dolayısıyla göçmen grupların kültürel kimliklerinin tanınması çok sınırlıdır. Kültürel farklılıklar öne çıkarılmaya devam ettiği sürece ulusal kültüre entegrasyonun gerçekleşmeyeceği inancı hâkimdir. Göçmenlerin çocukları küçük yaştan itibaren Fransız ulusal kültürüne uyumlu bir şekilde yetiştirilmeye çalışılmaktadır, bunun için de okul öncesi eğitime büyük önem verilmekte ve okul öncesi okullaşma oranları oldukça yüksektir. Okul programları da farklı kültürlere yer vermek yerine, öğrencileri Fransız kültürünü tanıma ve özümsemeye yönelik hazırlanmaktadır.

Fransa gerek ülke içerisinde tarihten gelen farklı gruplara, gerek kolonizasyon sürecinde Fransa toplumuna entegre ettiklerine ve göçmen olarak Fransa'ya yerleşen göçmenlere Fransız ulusal kültürü bağlamında asimilasyon yoluyla bir entegrasyon politikası izlediği söylenebilir. “Fransız vatandaşlığı Alman vatandaşlığı ile karşılaştırıldığında göçmenlere ve göçmenliğe daha açık olabilmıştır. Fakat Fransa, Almanya'dan az olmayacak ölçüde, sabit olarak ulusal mirasının ana hatları üzerine vurguda bulunmaya devam edebilmiştir” (Yanık, 2012: 133; Hartmann and Gerteis, 2005:228). Fransa cumhuriyetçi ulus-devlet, ulusal kültür tutumunu sürdürmektedir. Sosyalist kimliği ile tanınan Fransa eski Cumhurbaşkanı François Mitterand “Fransa Fransızlarındır” söylemini kullanmıştır.

Göçmenlere Fransız vatandaşlığı verilirken göçmenlerin kökenleri dikkate alınmaksızın Fransız ulusu kimliğinin değerlerini benimseme öne çıkmaktadır. “Göçmenlerin ülkede yurttaş statüsünü elde edebilmesi ancak tarihsel arka planlarını göz ardı etmesiyle olanaklıdır. Bu doğrultuda Fransa'daki çokkültürlülük tartışmalarının temel paradigması, Fransız cumhuriyetçi ideallerinin azınlıkların ve diğer kültürel grupların sahip oldukları özgürlüklerinin göz ardı edilmesi üzerine odaklanmaktadır” (Yanık, 2012:137). Kendi kültürel geçmişlerinden çok yaşadıkları ülke olan Fransa'nın siyasal ve kültürel yapısına uygun bir şekilde hareket etmeleri talep edilmektedir. Bu bağlamda sahip oldukları tarihsel, kültürel, dilsel ve dinsel özelliklerinden daha çok Fransa cumhuriyet ilkelerine göre davranış sergilemeleri gerekmektedir. Fransa'da 2006 Mayıs ayında parlamentoda çıkarılan yeni yasaya göre göçmenler iyi eğitilmiş ve Fransa toplumuna adapte olmaya istekli olmak zorundadır. Ayrıca bu yasaya göre göçmenlerin Fransızca öğrenme ve Fransız yaşam biçimine saygı duyma zorunluluğu bulunmaktadır (Yanık, 2012:134-136). Fransa'nın entegrasyon ve asimilasyon politikası ulusal kültürün kabulünü öngörmektedir (Hartmann and Gerteis, 2005:228). Yurttaşlar arasında ulusal bağların güçlenmesi arzulanmaktadır.

Fransa özellikle bireysel bağlamda çokkültürlülüğe saygı duyan bir ülkedir. İnsanların özel yaşamlarında özgürlüklerine müdahale söz konusu değildir. Cumhuriyetçi geleneğe sahip Fransız ulus-devleti etnik ve inanç farklılıklarına dayalı kültürel çeşitliliğin özel yaşamda sürdürülmesini hoş karşılamaktadır (Walzer, 1998: 56-57). Sosyal yaşam açısından değerlendirildiğinde Fransız toplumunda bir çokkültürlü yaşamdan söz edilebilir. Farklı kökenden ve farklı inançtan insanlar sosyal yaşamda kültürlerini yansıtabilmektedirler. Bu çerçevede göçmenlerin kültürel farklılıkları çokkültürlülük kapsamında kabul edilmektedir.

Etnik köken ve farklı inançlar açısından siyasal bağlamda çokkültürlülüğün kabul görmediği Fransa'da farklı bölgelerin kültürel çeşitliliğine dayalı bir çokkültürlülük söz konusudur. Normandiya bölgesinin kültürel yapısı ile Akdeniz kıyı bölgesinin ya da Orta Fransa'nın kültürel yapısı farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar kültürel zenginlikler ve bölgesel bağlamda çokkültürlülük olarak kabul edilmektedir. Fransa eğitim programlarında ülke içerisinde konuşulan bölgesel dillerin seçmeli diller olarak okutulmasına yer vermekle birlikte devletin resmi ve eğitim dili yalnızca Fransızcadır.

3.4. Türkiye'de çokkültürlülük

Asırlar süren Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra Türkiye Cumhuriyeti 1923 yılında kurulmuş bir ulus-devlettir. Osmanlı İmparatorluğu üç kıtayı kapsayan geniş bir coğrafyada çok etnik unsurlu, çokdilli, çok dinli ve çokkültürlü bir toplumsal yapının hâkim olduğu bir devlettir.

Türkiye Cumhuriyeti üniter bir yapıya sahip ulus-devlet olarak kurulmuş ve bu ulusun kimliği de Türk milleti olarak tanımlanmıştır. Ülkenin kuruluş felsefesi ulusal Türk kimliği üzerine inşa edilmiş ve

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında da bu yaklaşım korunmak istenmiştir. Ülkenin kuruluşunda Ermeniler ve Rumlar azınlık statüsünde kabul edilmiş, bunların dışında etnik ve inanç ayrımı yapılmaksızın bütün gruplar ve herkes Türk kimliği altında bir ulus oluşturmuştur. Dolayısıyla sözü edilen azınlıklar dışında Türkiye Cumhuriyeti'nde yasal olarak kabul edilmiş bir iç ulusal azınlık söz konusu değildir.

Anadolu toprakları tarihte çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış bir coğrafyadır. Ayrıca gerek Osmanlı İmparatorluğu ve gerekse Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra çeşitli nedenlerle kitlesel göçe zorlanmış topluluklara da bu coğrafyada kurulan Türk Devleti kucak açmıştır. Dolayısıyla Türk ulusunun içinde Kürt, Zaza, Laz, Çerkez, Arnavut, Boşnak gibi çeşitli etnik kökenden ve Müslüman, Hristiyan, Süryani ve Yahudi gibi farklı inançtan insanlar bulunmaktadır. Ancak hepsi aynı Türk kimliğine ve eşit haklara sahip yurttaşlardır.

Türkiye'de ulusun kimliği Türk olduğu gibi ulusal kültür de Türk kültürüdür. Ancak burada Türk bir ırkı temsil etmeyip Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağıyla bağlı olan kökeni veya inancı ne olursa olsun tüm yurttaşları kapsayan bir üst kimliktir. 1924 Anayasasında "Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibarıyla Türk itrak olunur" (Kili ve Gözübüyük, 2000: 138) ifadesi yer almaktadır. Bu konuda Atatürk "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir" (Aybars, 1997:163; akt.Çelik, 2008:327) demektedir. Zaten, Atatürk'ün ne mutlu Türk olana değil de "Ne mutlu Türk'üm diyene" demesi bu durumu doğrulamaktadır.

Ermeni ve Rum azınlıklar dışında Türkiye Cumhuriyeti siyasal bağlamda çokkültürcülük politikalarını reddetmektedir. Türkiye tüm yurttaşların eşit haklara sahip olduğu demokratik bir hukuk devletidir. Erkal'a (2005:202) göre Türkiye'de siyasal bağlamda kültürel "farklılıkların tanınması ve bunlara saygı duyulması ayrımcılıkların ortadan kaldırılmasına değil, tartışılmasına ve daha ileri safhada çatıştırılmasına yol açabilir." Bu durum ortak ulusal kültür mensubiyet duygusunu zedeler ve ulusal birliğe zarar verebilir. Sonuçta ulusal birlik aşınacağı için ulus-devlet de dağılabilir. Her ülkede çokkültürcülük ya da çokkültürlülüğün Kanada'da olduğu gibi başarılı olacağı öngörülemez, Yugoslavya örneğini de göz önünde bulundurmaktır önemlidir. Her ülkeyi kendi coğrafyası, iç dinamikleri ve kapitalist küresel güçlerin hedeflerini dikkate alarak değerlendirmek gerekmektedir. Dolayısıyla ayrımcılığı hedefleyen etnik ya da dini azınlık politikaları izlenmemektedir.

Batı ülkelerinde çokkültürlülükle ilgili yaşanan gelişmeler ve değişimler, 1990'lı yıllardan sonra Türkiye'de de bu yönde taleplerin artmasına neden olmuştur ve süreç içerisinde sosyolojik ve politik tartışmalar yaşanmaya başlamıştır (Yanık, 2012:5). Küreselleşme ve postmodernizm siyaseti ulus-devletin zayıflamasını ve aynı anda çokkültürcü kimliklerin öne çıkmasını hedeflemektedir. Batıda yaygınlaşan bu politika Türkiye üzerinde de etkisini göstermek istemiştir. 1990'lı yılların başında siyasal arenada ortaya çıkan Kürt kimliğine ve İslamcı düşünceye yönelik talepler çokkültürcülük yaklaşımları doğrultusunda modern ulus-devletin üniter ve merkezîyetçi yapısına karşı bir başkaldırı olarak değerlendirilebilir (Çelik, 2008:325). Ulus-devlete karşı bölücü bir tutum içerisinde olan etnik ve dini gruplar ulus devletinin kültürel kimliğini zayıflatma gayreti içerisinde olabilmektedirler. Bunun için de anadilde eğitimden siyasal özerkliğe kadar uzanan hak taleplerinde bulunmaktadırlar. Bu tür tutum içerisinde olan grupların hedefi çokkültürlülüğün ötesinde çokkültürcülüktür. Bu gruplar batı ülkeleri nezdinde her platformda Türkiye'nin çokkültürlülüğe karşı olduğunu öne sürmektedirler.

Türkiye'de çokkültürlülük konusunda 2000'li yılların başında Başbakanlık Azınlık Hakları Çalışma Grubu tarafından yayınlanan Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Raporu üzerine yapılan tartışmalarda

Türk kimliği yerine Türkiyeli kimliğinden söz edilmektedir. Bunu savunanlar böylece kendi alt kimliklerini görünür kılmayı hedeflerken, karşı çıkanlar Türkiyelilik üst kimliği bağlamında dayatılmaya çalışılan siyasal amaçlı çokkültürlülüğün ülkenin milli bütünlüğünü, ulus-devlet yapısını ulusal kültürel kimliğini zedeleyeceğini vurgulamaktadırlar (Yanık, 2012:6). Önder'e (2005:140-144) göre Türkiyelilik üst kimliği, azınlık hakları ve çokkültürlülük taleplerinin öne sürülmesinde küresel güçlerin ve AB devletlerinin ülkeleri etnik azınlıklar temelinde bölme ve böylece ulus kimlik direncini kırarak daha kolay bir şekilde çıkarları doğrultusunda yönetme arzuları yatmaktadır. Çokkültürlülük düşüncesinin nihai hedefi, ulus devletleri etnik çeşitlilik temelinde ayırıştırmak ve nihayetinde bölmek olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde çokkültürlülüğün bir ülke için kültürel çeşitlilik ve zenginlik olmaktan çıkıp ulusal bütünlüğün ve ulusal kültürün ortadan kaldırılması politikası olarak projelendirildiği izlenimi doğmaktadır. Farklılıkları öne çıkarmak adına ulusal bütünlük ve uyumun ortadan kaldırılması ileride toplumda daha büyük sorunlara neden olabilir. Demokratik haklar çerçevesinde de düşünülse çokkültürlü politikalarının bir sınırı bulunmalıdır.

Osmanlı İmparatorluğunun mirası üzerine kurulmuş bir devlet olduğu ve Anadolu'da geçmişte kurulan çeşitli medeniyetler dikkate alındığında Türk toplumu doğal olarak çokkültürlü bir toplumdur. Aslında Türkler tarih boyunca sosyal yaşamda çokkültürlülüğü hoşgörüle karşılamış bir millettir. Ulusal bütünleşmeye zarar vermediği ölçüde kültürel çeşitliliğin yaşatılması ulusun kültürel zenginliği olarak kabul edilmektedir. Siyasal amaçlı çokkültürcülük dışında farklı grupların kültürlerini yaşatmalarına yönelik bir müdahale söz konusu değildir. Çeşitli grupların kendi kültürlerini geliştirmeye yönelik basın ve medya faaliyetleri sürdürmelerine, eğitim kurumları açmalarına izin verilmektedir. Hatta devlet kanalı TRT farklı kültürlerin tanıtımına ve farklı dilde yayınlara aracılık etmektedir. Bununla birlikte devletin resmi dili ve eğitim dili yalnızca Türkçedir.

Türkiye normalde işçi göçmen alan bir ülke değildir. Ancak Saddam'ın Halepçe'de kimyasal silah kullanmasından sonra 1990'lı yıllarda Irak'tan, 2011 Suriye iç savaşının çıkmasıyla birlikte Suriye'den, son dönemde Afganistan ve İran'dan yasal veya yasa dışı yollarla yoğun göç alan bir ülke konumuna gelmiştir. Resmi rakamlara göre yaklaşık 5 milyon kayıtlı mülteci bulunduğu belirtilirken, bazı açıklamalara göre kayıtlı ve yasa dışı yollarla gelen kayıtsız göçmen sayıları 10 milyonun da üzerinde olduğu iddia edilmektedir. Bu rakamlar dikkate alındığında ortalama ülke nüfusunun %10'nu kadar göçmen nüfus bulunmaktadır. Türkiye'nin göçmenlerin ulusal kültüre uyum ve entegrasyonuna yönelik ne yazık ki bir politikası bulunmamaktadır.

3.5. Fransa ve Türkiye'nin çokkültürlülük yaklaşımlarının karşılaştırılması

Hem Fransız hem de Türk devleti milliyetçilik temelleri üzerine kurulmuş ademimerkeziyetçi ulus devletlerdir. Ancak her iki ülkede de milliyetçilik düşüncesi etnik köken ve dini inanç temelli olmayıp, kültürel değerler üzerinden birliktelik esasına dayanmaktadır. Bu nedenle de siyasal bağlamda çokkültürlülüğü reddedip ulusal kültürü önceleyen politikalar izlemektedirler.

1958 Fransız Anayasasında devletin bölünmez bütünlüğü ve ulus-devlet yapısına vurguda bulunmaktadır (Sezginer, 2005:40). Aynı özelliklere Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında vurgu yapılmaktadır. Her iki ülke de ulusal bütünlüğü anayasal güvence altına almak istemiştir.

Fransa ve Türkiye eğitim programlarında bölgesel dillerin seçmeli yaşayan diller olarak okutulmasına olanak sağlarken, devletin resmi ve eğitim dili olarak Fransa sadece Fransızca'yı, Türkiye de sadece Türkçeyi kabul etmektedir. Fransa, Fransız dilinin yaygınlaştırılması konusunda titiz bir politika izler.

Bölgesel dillerin kamuda kullanımının sınırlanması ve Fransızcanın öne çıkarılması hedeflenir. Türkiye'de özel yaşamda yerel dillerin kullanımı ile ilgili bir sınırlama söz konusu değilken kamuda kullanımları sınırlıdır, zira Türkçe tüm yurttaşlar tarafından öğrenilmesi ve kullanılması hedeflenen ulusal ortak dil olarak belirlenmiştir.

Avrupa'da okkültürlüklük olgusu, alt kimliklerin ve kültürlerin çeşitliliği şeklinde kabul edilmektedir. Bununla birlikte azınlıklar, göçmenler ve yabancılar kendi kültürlerinden tavizler vererek üst kimlik ve ulusal kültüre entegrasyon politikaları sürdürölmektedir (Karadağ, 2005:45). Hatta "ulusal azınlık ya da göçmenlerden, etnik-kültürel kimliklerini müzakereye sokulacak stratejik kaynaklar olarak görmek bir yana, iyi Fransızlar olabilmek için bunları tümüyle terk ederek dil, kültür hatta zihniyet alanında tümüyle Fransızlaşmaları beklenmektedir" (Özbudun, 2006:103-104). Farklı kültürel grupların ulusal kültüre uyumu asıl amaçtır. Fransa yurttaşlarının ulusal kimliği benimseme ve ulusal kültüre uyumu konusunda asmilasyonist bir politika izlemektedir. Türkiye siyasal bağlamda okkültürcülüğü tanımamakla birlikte yurttaşlarının ulusal kültüre uyumu yönünde asmilasyonist politika bir yana entegrasyonuna yönelik de bir politika izlediği söylenemez.

Fransa'da ulus-devlet süreci başlayalı 234 yıl olurken Türkiye'de ulus-devlet süreci 100 yıl önce başlamıştır. Dolayısıyla genelde batı özelde ise Fransa'daki okkültürlüklük deneyimi ve algısı ile Türkiye'deki okkültürlüklük algısı farklılık gösterebilir. Türk milleti için ulusallaşma süreci henüz tamamlanmadan okkültürlüklük tartışmaları başlamıştır. Gündoğan'a (2005:112) göre, "Avrupa'da ve Amerika'da çokkültürlü bir toplum yapısını hazırlayan kitlesel göç hareketleri sonucu ortaya çıkan çokkültürlü bir toplum yapısına uygun diye düşünölebilecek olan okkültürcüklük, böylesi göç hareketlerinden etkilenmemiş olan Türkiye gibi ölkeler açısından ancak ümmetçi bir toplum özlemine hizmet edebileceği gibi, farklı kültürleri ve grupları azınlık olarak niteleyip üniter yapıyı parçalamaya da hizmet eder."

Batıda bir yandan çok okkültürlüklük söylemi ortaya konarken diğer yandan asıl hedefin farklı grupların ulusal yapıya entegrasyonu olduğu görölmektedir. "Fransa ve Almanya örneklerinden yol çıkılarak, okkültürlüklüğün gerçek anlamda bir ideoloji, alt kimliklerin büyük toplumla adaptasyonu ve asimilesi için bir araç benzetmesinde bulunmaktadır. Göçmenlerin kendi kültürlerinden büyük toplumun kültürleri adına feragat etmesini, bu feragat ile birlikte gerçekten bir 'Alman' ya da 'Fransız' vatandaşı olabileceği söylemi yaygınlaştırılmaktadır" (Yanık, 2012: 225). Oysa Türk toplumunda ulusal kültür bir ideoloji olarak benimsenmekle birlikte bir göçmen durumu ve Türk kimliği alabilmek için kendi kültüründen feragat etme olayı söz konusu değildir.

4. Sonuç

Her toplum kendi yapısı ve i dinamiklerine bağlı olarak farklı okkültürlüklük politikaları benimsemektedir. İ ulusal azınlıkları olan veya göçmen nüfusa sahip ölkeler için bir yandan ulusal kültürü öncelemek diğer yandan da okkültürlüklük politikalarını sürdürmek oldukça zor gözükmektedir.

okkültürlüklük siyasal bağlamda talepler içerdiğinde çokkültürcülüğe evrilip özerklik ve nihayetinde kültürel farklılık ayrı bir devlet kurmaya kadar uzanabilmektedir. Bu nedenle siyasal ve ideolojik okkültürlüklük ya da okkültürcüklük ulus-devlet ve ulusal kültür için bir tehdit oluşturabilecek bir olgu olarak değerlendirilebilir. Tamamen farklılıkları ön plana çıkartıp parçalara odaklanma durumunda ulusal bütünlüğün sağlanması ciddi sorunlar oluşabilir.

Ulus-devletin özelliği, ulusun tamamını bir bütün olarak görmesi, dolayısıyla hem kimlik hem de kültürel açıdan tekil bir politika izlemesidir. Fransa ve Türkiye üniter yapıyı savunan ulus-devletlerdir. Dolayısıyla eğitimden kültüre her konuda merkezîyetçi politikalar uygulamaktadırlar. Fransa iç azınlık konumunda farklı etnik grup kimliği tanımamaktadır. Fransa'ya vatandaşlık bağı ile bağlanan herkes Fransız olarak tanımlanmaktadır. Türkiye de Ermeni ve Rum azınlıklar dışında farklı iç azınlık grup tanımamaktadır. Türkiye'ye vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür. Fransa'da göçmen gruplar çokkültürlülük açısından öne çıkmaktadır. Türkiye'de henüz göçmenlerle ilgili kültürel politikalar belirlenmemiştir.

Fransa ve Türkiye siyasal ve ideolojik bağlamda çokkültürcülük yaklaşımlarını reddetmektedirler. Bununla birlikte toplumunun iç dinamikleri açısından değerlendirildiğinde hem Fransa hem de Türkiye doğal olarak çokkültürlü ülkelerdir. Her iki ülkede sosyal yaşamda çokkültürlülüğün varlık göstermesinde bir sorun bulunmamaktadır ve belli ölçüde kamusal alanda da çokkültürlülüğe olanak sağlamaktadırlar. Fransa bireysel bazda kültürel farklılıklar açısından daha hoşgörülü bir tavır ortaya koyarken, Türkiye bireysel bazda kültürel farklılıkları kabul etme konusunda sınırlılıkları olan bir ülkedir. Fransa, laiklik ilkesi ve entegrasyon odaklı politikalarıyla öne çıkmaktadır, Türkiye ise etnik ve dini çeşitliliği kabul eden politikalarıyla tanınır. Her iki ülkenin de kendi zorlukları ve başarıları bulunmaktadır ve çokkültürlülük konusunda sürekli bir tartışma ve gelişim sürecindedirler. Ayrılıkçı, ideolojik ya da siyasal amaçlar içermediği sürece Fransa ve Türkiye'nin çokkültürlülüğü toplumsal bir zenginlik olarak kabul ettiği söylenebilir.

Kaynakça

- Akto, A. (2018). *Çokkültürlülük Yaklaşımı ve Sorunsalları*, İKSAD Publications.
- Avrupa Birliği Temel Haklar Sözleşmesi (2000).
- Aybars, E. (1997). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Ulusal Kimlik Oluşumu ve Batı'nın Etkisi. *Cumhuriyet, Demokrasi ve Kimlik*, Yay. Haz.: Nuri Bilgin, Ankara: Bağlam Yayıncılık.
- Başbay, A ve Bektaş, Y. (2009). Çokkültürlülük Bağlamında Öğretim Ortamı ve Öğretmen Yeterlikleri. *Eğitim ve Bilim*, 34/152, 30-43.
- Bauman, Z. (2010). *Küreselleşme*. Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Canatan, K. (2009). Avrupa Toplumlarında Çokkültürcülük: Sosyolojik Bir Yaklaşım. *Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 2/6, 80-97.
- Çelik, H. (2008). Çokkültürlülük ve Türkiye'deki görünümü. *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9/15, 319-332.
- Çüçen, A.K. (2005). İnsan hakları düşüncesinin gelişimi. *Kayı, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6/3, 111-115.
- Doytcheva, M. (2005). *Le Multiculturalisme*, Editions La Découverte. Çev. Tuba Akıncılar Onmuş, İstanbul: İletişim Yayınları, 2020.
- Eagleton, T. (2000). *Kültür Yorumları*. Çev. Özge Çelik. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Erkal, M. (2005). *Küreselleşme Etniklik Çokkültürlülük*, İstanbul: Derin Yayınları.
- Gökbalp, Z. (1975). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Sebil Matbaacılık.
- Gündoğan, A.O. (2005). Türkiyelilik ve Çokkültürlülük. *Çok Kültürlülük ve Türkiyelilik*, Ed. M. Çağatay Özdemir, Ankara: Tekaç Eylül Kitap Yayınları.
- Güvenç, B. (2002). *İnsan ve Kültür*. (9.bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hartmann, D. and Gerteis, J. (2005). Dealing with Diversity: Mapping Multiculturalism in Sociological Terms. *Sociological Theory*, 23/2.

- Haviland, W.A. (2002). *Kültürel Antropoloji*. Çev. Hüsamettin İnaç, Seda Çiftçi. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Karadağ, H. (2005). Made in Europa; Türkiye için Özel İmalat Çokkültürlülük. *Çok Kültürlülük ve Türkiyelilik*, Ed. M. Çağatay Özdemir, Ankara: Tekağaç Eylül Kitap Yayınları.
- Kaya, A. ve Tarhanlı, T. (2005). Avrupa Birliği Bütünleşme Sürecinde Yurttaşlık, Çokkültürcülük ve Azınlık Tartışmaları: Bir arada Yaşamının Siyaseti, Türkiye'de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları: AB Sürecinde Yurttaşlık Tartışmaları içinde, İstanbul: Tesev Yayınları.
- Kongar, E. (1989). *Kültür üzerine*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Oğuz, E.S. (2011). Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 28/2, 123-139.
- Önder, A.T. (2005). Türk Milleti ve Etnik Mozaik İddiası. *Çok Kültürlülük ve Türkiyelilik*, Ed. M. Çağatay Özdemir, Ankara: Tekağaç Eylül Kitap Yayınları.
- Özbudun, S. (2005). Her Parlayan Altın Değildir'ya da Çokkültürcülük Üzerine Sesli Düşünceler. *Avrupa Birliği ve Çokkültürcülük Yalanı*, Ed. Sibel Özbudun -Temel Demirer, Ankara: Ütopya Yayınları.
- Sezginer, M. (2005). Türklük ve Türk Devleti Üzerine Tartışmalar. *Çok Kültürlülük ve Türkiyelilik*, Ed. M. Çağatay Özdemir, Ankara: Tekağaç Eylül Kitap Yayınları.
- Taylor, C. (1996). *Çokkültürlülük / Tanınma Politikası*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Touraine, A. (2007). *Bugünün Dünyasını Anlamak İçin Yeni Bir Paradigma*, Çev. Olcay Kunal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Walzer, M. (1998). *Hoşgörü Üzerine*, Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Williams, R. (1977). *Culture and Society: 1780-1950*. Middlesex: Penguin Books.
- Yanık, C. (2012). Dünyadaki Çokkültürlülük Tartışmaları Bağlamında Türkiye'de Çokkültürlülük Eleştirel Bir Bakış, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Zizek, S. (2001). Çokkültürcülük ya da Çokuluslu Kapitalizmin Kültürel Mantığı *Defter*, 14/44.
- <https://www.larousse.fr> Erişim Tarihi. 10.04.2023.
- <https://sozluk.gov.tr> Erişim Tarihi. 10.04.2023.
- <https://www.unesco.org.tr> Erişim Tarihi. 24.04.2023.